

11

סימן עב

הנהגת רופא בשבת

י"ז אדר תשל"ט.

מע"כ ידידי מוה"ר מנחם דוד זעמבא שליט"א.

הנהגה כאשר מע"כ גמר למדוד לרופא יצליחותו הסיימת להיות שלוחה ורחמנא לרפאות החולים שיבואו ורופא אתה לרעה איר להתנהג בכמה דברים הנוגעים להלכה, ואכתוב בזה קצת גם ליותר ממה שנסאלתי מאתך שזהו עיקר גדול לענין זה.

הנה הרב"ם רפ"ב פסקה כתב דחיה היא שבת אצל שכנת נפשות כשאר כל המצוות, וכתב הכ"ם דטונתו דחיה ולא החרה שלכאורה חסיה דבשבת לחילה הא אף כשאפשר לעשות ע"י נכרים שהיא בהיתר נמי מותר והרבה הוא כתב הימ"ב"ם דאף כשא"כא נכרי לפנינו אין עושין דברים אלו ע"י נכרים וע"י עבדים ופי' הכ"ם כמא יאמרו הרואין בקישי התירו ויבא הדבר ולא ירצו לחלל שבת ע"י ישראל גדולים וגם מחמת שאינם זריזים כל כך כדבחיב הכ"ם מרמ"ך, וא"כ לא היה דבר נוגע מה שהיא דחיה ולא הותרה דהא ל"ד לכאורה שהותרה בצבור שלי' ששת שהיא רק דחיה מהדריגין להביא סגורין אפילו בבית אב אתר מדאיאת ביוםא דף ר' ע"ב, וצריך לומר שאף שאינו נוגע למעשה לענין השתדלותו אהדרי' בתר דהתרא יש לנו לדע' אם עשיית מלאכה בשבת לפסחה נפש הא מעשה איסור אך שמי' נדחו ומתחייבין לעבור האיסור רשבה וכן סאר איסורין לפ"ג, או שאינם מעשה איסור כלל כשהוא לפ"ג, ואף שאינו נוגע זה למעשה כשכבד בא התולה לידי איכא חלק לענין הרופא שאם הוא במקום שאיכא עוד רופאים אין לו להמציא עצמי שיהיה נקל למצא אותו אלא צריך לסגור המשרד שלו, ומספר השעלעפאן שיוכלו למצא אותו לא יהיה רשום בפנקסי השעלעפאן מבייתו אלא מהמשרד, כדי שלא יוכלו למצא אותו אלא הפקידין אותו בלכד אף אם היה נוגע זה לחללים ישראל, וכן לא ישא עכו בשבת שעלעפאן שסומע כל מי שקורא אותו, דמאחר דאיכא עוד רופאים אין עליו טוח חויב רק לאלו שבאו אצלו מסעם ולא מכל אדם זוכה להרפא אבל הרופא יש עליו חיוב שיהתדל שלא יבואו אליו מאחר שיש רופאים אחרים וגם נכרים שילך אליו החולה אף שהם ישראלים, אבל אם הוא רק רופא אחד בעיר שזכרה להיות במקום שאם איכא חולה יוכל לבא אליה, ואם הוא במקום שהרוב עכו"ם ומעט ישראלים שרדים הם נכרים אותו וידעין לבא אליו כשיצטרך לרופא במקום סנה, או לענין העכו"ם יעשה כדיני המדינה שהיא יש לרופא להיות לו יום חפשי שיחן

שהרופא הוא שימר שבת הרי קבע לו יום השבת ליום חפשי שלו שיוכל ליסע מביתו ליום התרא וכן יצטרך לשבות או באופן אחר שלא יבצאהו, ואף שרין זה ולרוב הדברים אינו נוגע מה שהותר יותר מהותרת מ"ם זריזות איכא להרופא שידע שהוא רבד איסור אך שהותרת לפ"ג שחגר באתר לחלק בין מה שמוחר ובין מה שאסור.

ועתה כשהתדמתי מה צריך הרופא לרע ואין לחוש שיבא לזולל בשבת מצד מה צריך לעשים בשביל חולה לעשות עבור החולה גם מלאכה בשבת איכ"ב על האלה מע"כ דבור עמ"ס, דהא ברוד ופעו"ט שהתירוד דאמר אב"י בע"ז דף כ"ז ע"א דיכלין לומר רדן דמנטרי שבתא מחללינן עליהו וידהו דלא מנטרי שבתא לא מחללינן לא תתקבל תשובה כזו בכריגותה שלנו לא אצל החולים וקרובינן ולא לראשי המדינה, שלכן דהאי אם הוא בבית חולים ויאמר תירוד זה לא רק שלא ייעל כלום וכשלא יהיה עם רופא אתר ולא ירצה לרפא ודאי לא ישגתו על דבריו ואם לא יהיה עם רופא אתר דהאי ידונו אותו כפושע ורופא אם ח"ו יהיה איוה סנה, שלכן לענין שמי' בבית חולים הרי דהאי בכל בית חולים יש הרבה רופאים וגם הרבה שצריין צריכין שימשי' והרוב הרי רוצים יותר כשלא יצטרכו להיות עם ביום הראשון לשבוע יכולין הרופאים שומרי תורה להחליף סומנם יהיה לעולם ביום הראשון לשבת ורופאים הנכרים יהיו ביום השבת ואני יודע שהרבה רופאים שומרי תורה עשו כן, ובעצם אף עם רופאים שיהיו שאינם שומרי תורה שרוצים ג"כ יותר להיות עם שבת מיום ראשון יש אופן היותר ממש היינו שרופא הסופר תורה שיהיה אצל הממנים על זה בבית החולים שאינם ירשום תפקד ליום א' בשבת שאף שבשביל זה יהיה מוכרח באם ליכא הרבה נכרים שירשום זמנו ליום השבת יהיה אחר אף שגם האחרים הם שומרי תורה שהוא רק כלפני דלפני דלא משקרין וכ"ש כשא"כא גם רופאים נכרים שלכן אף כל שומרי תורה יסליך להסתדל שלא ירשמו אותן להיות עם בשבת אף שצ"ו ירשמו אף את היהודים שאינם שומרי תורה שיהיו עם בשבת, אבל אף שלא נעשה כן וגרסם שומר תורה על יום השבת יש לו להחליף הזמן עם נכרים, ויש גם טעם גדול לחתיר אף עם הנכרים שאינם שומרי תורה שגם שששיסארו בביתם יחללו שבת כבודי בכל מלאכות שירדמן לא פחות מהמלאכות שיעשה בבית החולים באיסור שא"כ אין כוה לפ"ע בזה שהחלטו להו מלאכות במלאכות, ויחר נוסה שהופתתו כי יש הרבה חולים שמוחר גם הרבה הא רק מדרבנן וגם שעושה בביתו ורובן הם מדאורייתא, אבל כשהנודמן שהוא מוכרח להיות שבת בבית החולים או כשהוא כבר רופא קבוע שאף שהמשרד שלו סגור בשבת בא דוקא אליו נכרי חולה בדבד שהרא

סכנה היא מוכרח להודק לו אף בהלול שבת באיסור דאורייתא, וכ"ש כשנודעם איהו אסון סמך לביחו שקורין לרופא המפד יותר מאחר דלא מתקבל במדינותינו הדחיים שאמר אב"י הוא סכנה ממש גם בעצם לגופו ממש מקובל החלוקה, וגם אם הוא אינו חושש שתהא סכנה לו בעצמו יש לחוש לאיבה גדולה כל כך מצד אנשי המדינה וגם מהממשלה שיש דאי לחוש גם לעניני סכנה מתוצאות זה, ואף שהתוס' שם ד"ה סבר תמהוין איך אפשר להתיר משום איבה איסורא דאורייתא. כפי הצב במדינותינו בזמן הזה אינא מצד איבה סכנה גדולה אף במדינות שהרבות לכל אדם מישראל להתנהג כדני התורה, שהוא ע"כ שלא כעצ"י זה לא ירצה להציל נפשות. ופלא על הגאון הח"ח (מ"ב סי' ש"ל ס"ק ה') שכתב דהא הירוסאים אמילו היותר כשרים נוסעים כמה פרסאות לרפאות עכ"כ ושחקין סממנים בצנצן ומטיק רמחלי שבת גמורים הם במוד אף שהיה איבה מהם, הא ברוסלאנד בעיירות הקטנות שהיה רק רופא אחד לכל הסביבה הרי דאי ברור אם לא היה הלך לרפאות את הפנים הית ברור שהיו הדיגין אותו בסענתם שגרם מיתה לבנם ונתם וכדומה וגם שופטי המדינה לא היו מענישין אותם כל כך או לגמרי לא היו מענישין את הענו"ם כהיה הורגו ואמילו באופן שהשופטין היו מענישין באיזה פוגש קל הא היה שייך לחוש שיהרגו בצנצן, וגם הא תיגן החשש לזה מן יעשה איבה מזה שלכן הדמים למטה הגה על זה שכוונתו הוא רק במדינת אנדיא ואם לא היה זה חשש סכנה לכלל ישראל לא היה צריך להגיד זה, וכיון שאיכא עכ"כ ספק הא אף בשביל ספק קטן הוא לקולא בפ"ג ועיין בתת"ס חיד"ד סימן קל"א שכתב בשרוש ואם יש באיבה זו חשש סכנה נפשות יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא. ולשון הרברי חיים (ח"ב אר"ה סי' כ"ה) אחר שכתב דמשום איבה לא מחללינן שבה באיסור דאורייתא שמיטיק, אך הפנהג ברופאים שמקליין ושפתי שהיא בתקנת ארצות להתיר להם, שלכאורה לא מובן איהו תקנה שייך בזה, וצריך לומר שכוונתו שאף שסובר בעצמו דאין לחוש לסכנה בשביל איבה, מ"כ לא אמר למרות בהרופאים שמקליין והוא משום דלא ברור לו עליכא חשש סכנה מהפעם דאומדנא שלו שאין לחוש לסכנה הא היה זה רק על מקומו שאולי היה במקומו והסביבה הרבה רופאים ולא היה איכפת להו כל כך שאף שדאי ניתוסף הגאה יותר בשביל זה הוא שגאה בעלמא כסתם שמעולם מעכ"כ לישראלים שיש שגאים ביותר מ"מ אין בזה ענין סכנה, אבל ידע שדאי איכא מקומות שלא מצוי רופאים שיש שם חשש סכנה, אבל כתב שוהגין הרופאים להקל גם במקומו ואינו מותה בהם כי שפע שאיכא תקנה להתיר להם בכל מקום מטעם שלא יטעו להחמיר אף במקומות שהאיבה יביא לסכנה, כהא דבצינו בס"ז סימן סכ"ה

סק"ה שאף במזמן נכרי יעשו גדולי ישראל ומביא מהא דנמצא הרבה פעמים בגמ' נמצאת ממשילם לעתיד לבא, וכ"כ בזה שאיכא כשלון גם תיכף משום שמוצי חולי עכו"ם מסוכנים בכל מקום והוה טעם תקנה דארצות ואין זה ענין תקנה אלא מעיקר תיגן לדידתו ולשון תקנה הוא על שיפרסמו זה, (עיין במנחת דהי ס"ה ע"ב איכא לשון התקין למונה זו). והרברי חיים בעצמו אולי היה סבור דמקום למקום לא יבואו למילף עכ"כ לא מיתה אף במקומו שלא היה חשש סכנה, אבל בזמננו יש לחוש לסכנה כדומני בכל מקום, וגם מצד פרסום הדיעות ע"י התחנות חיקף מה שנושקה בכל העולם איכא הסכסול למילף ממקום למקום וגם הסתה להגיד השגאה עד לרציחה גדול ע"י לכו פשוט שבזמננו יש לדון זה כסכנה ממש, ויש להתיר שכדומין זה. מה ששמע בשם הארמ"ר מקלויזענבורג שליט"א שלא יקחו שטר עובר הריטוי דאי אסור להרוח כחלול שבת אלא שצריך לעשות רק מדין הצלה, וגם האם עצה טובה שלא יבא לטעות ולומר שיש בזה חשש סכנה אבל לומר שע"י הוא מלאכה הצריכה לגופה אין זה נכון לע"ד, וטברת טורת המעם דבשביל פ"ג הוא מלאכה שא"צ לגופה היא סכנה מהר"ק (סי' קל"ו) עיין בתשובותי א"מ ח"א דארח סימן קכ"א.

ידיד,

משה פיינשטיין

סימן פ

יצאו להציל מתי מתרין לחזור למקמן

סוף חדש סיון תשל"ה.

מע"כ נכדי הקר הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א.

הגה בדבר אלו שנתאגרו בנהא יארק וברוקלין להבורה להצלת גמטוה באשר שכמה פעמים אירע בכאן שאוכלוסי ישראל בתחד השנית הם מרובין, שאדם אחד בין בבית בין ברחובות פוסק מלגשום וכשמתבאר לו שמה חיקף מיכל חמצון (אקספרוזען סענק) ועד כיני כלים מדברים המושליון תיכף ממש הוא הצלה גדולה ויש שיותר לא צריך ויש שמוצייל עד שיוכלו להביאו לרופאים באיזה בית תולים שבענין זה הוא ממש הרויות אף לרגעים נתון מאד לקיום נפשו, ובלא זה עד שיבואו רופאים מבית התולים וכבתיים נמשך זמן עד שכבר אין תועלת, דאי רבר גדול הוא וישר חילם וכוחם ויחברכו מהשי"ה כל החברים שנתאגרו לעשיית עניני הצלה אלו לשם שמים להצליח בפעשי הצלתם ולהתברך בכל.

R. Tendler
Dr. Rosner

3

Subject: Training in hospitals without Sabbath obligations.

attending physician status at a hospital where there is a minimum or no conflict between hospital policy and Sabbath observance?
Should a house officer seek training at an inferior quality hospital where he is "guaranteed" not to have to work on the Sabbath or should he seek training in a hospital where training and overall patient care is far superior, but where there may be interference with the Sabbath spirit but not with the observance of halachic restrictions? Must one compromise one's medical education in order to simplify Sabbath and kashrut observance?

Answer: A physician must seek association with the most reputable and prestigious hospital possible to ensure excellent training and continuing education. *1"808 - Miskeleij of doat read fultt*

Comment: Jewish law requires that the physician acquire maximum skill and competence to practice his chosen profession. Therefore, he should forego the personal comfort and convenience of training in a hospital that is sympathetic to his religious needs in favor of the hospital that will provide him with the best possible training, provided that he is certain of his fortitude in maintaining all halachic requirements, despite the less favorable environment.

* If the superior training is to be acquired at the price of Sabbath desecration, even of rabbinic ordinances only, the student-physician must forego the educational advantages of the prestigious hospital. It is important to emphasize that residents in non-"shomer shabbos" programs have often found themselves under great stress from hospital administrations and mentors who are unsympathetic to their religious convictions. Open discussion with the training hospital administration must be initiated before accepting such an appointment.

(מתן י"ט)

לא ישרי. אין לפרש משום שניחה כלפינו וכו' לא ישרי כרכישי וכחמישי נמי אלא כביה היא דליה ליה שניחה כלים ו' בחנוק ועליה וכו' אלא כהן אידי דלא שייך שניחה כלים ואמר למי שגראה כטעל שגר שבה קף על פי ששכיבו יתר חרש ו' שטע דאם משכיבו ליום אטיל כרכישי וכחמישי אחר כדמשמע בסוף הוי"ב (ג"מ דף ח"ג) נבי וחקל שטעלם לשמר פרה ו' חטק וחוקל לשכרו דמיחו כטעל שגר שבה אכל שאלה שריא:

אלא אם כן קיזן לו דמי. מאי נמי דעמיס כלים לטנס וערות לעבדן אידי נמי בקיזן ואל דע"ך והלא קיזן לביה מריד:

אין מלינין כסבייה. מלינו שב החתם אביר פשוט שש כדמזכיר כ"ל תולין (תקון ק"ס) ופס) נבי האל לירכא מדרבנן דלאמר למינס כענינה וחולין לחדן נישא ואמר פירי חשמע דתוך החתם היקראלסיה בלא הערמה אביר:

אומרים עד שיגיע לביתו וביתו הלל אמרים יעד שיגיע לביתו הבטוך לזמנה *יהאמרה רישא אין משלחין לא קשיא דאם רבניע בי דואר כמתא והא דלא קביע בי דואר כמתא: ה"ד אין מלינין כסבייה פרות מג' ימים קודם לשבח, כמה דברים אמורים לדבר הרשע אבל לדבר מצוה שפיר דמוטסקעמ על מצה לשבות ואינו שובה דברי רבן רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בעיש מותר: ה"ד *אין צריך על עיירות של נכרים פרות מג' ימים קודם לשבח ואם התחילו מלינין מפיסקין וכן היה שמאי אומר *עד דרתה אפי' בשבת: אמר רבן שמעון בן גמליאל נהגין היו וכו': תניא *א"ר צדוק כך היה לבנו של בית רבן גמליאל שהיו נוהגין כלי לכן לטובם ג' ימים קודם לשבת וצבועים אפילו בעיש ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין אכ"י וזה ידוב ליה הרעא מנא רצביעא לקצרא אמר ליה כמה בעית עילייה אל כדחורא אמר ליה *כבר קדמך דבנן אמר אכ"י ראי מאן דידוב מנא לקצרא במשחא נוחיב ליה

מלינין. מרישין מן היבשה ליסודו לטון והפלגה] סבייה על זס שפליג עלמו מן היבשה ומרינו יעקב שמיני כעיונין שחמלימו על ים נקרא פילגוס וקף בלשון לטו פילגוס: ושפיק טס הכיבי על מנח לשבות ואין לזיב לשבות: ומצור לצידן. אין אלא מהלך יום ונעטר שבה היה זס וזס הצוק כדחמריין נסמיס נמקוס שנהו וק: ומדבריהם למדנו שרי. ונמקא מיהא לכרי הכובס: לקצרא. כובס: כמה בעית עילייה. נשכר כובס: כבג קדמך רבג. שחממו שולגניס קשים לכבסן יותר מן הלבנטיס: ויחממי. ימדנו נחמינו ונחמרינו: דפולין. כדחמין: דאין ממילא. כנון משקין הללו שנסמטיס חמליהס וכלדו שיחמלו מנסוד יום: נופל. עניניס נחמילתן כשמן וקיס מוליה מן משקין לעלנו נז כזר לפי שבוה חזק וקובו להחמין: מלינו. שולגין שלא כשלו כל זמן מוסקן ועועקן בלגניס ומשקא זכ מהן ומעלנו כז: יגמרה

והוא רחוק ורחוק לא יזכיר אדם כליו לכרי נערב שבת לא כתבה דר"ף ולא נחמה סוכרו שראו
 סוכר ובהו סוכא היא דאזיל ליה סוכית כלים לזיוח אצילו ביה סודו כה סוכים שנראה כסוכה
 קטנה סוכה בסבת סוכן דרך השוכרים כלל אכילה להשכים כהן לאוכתתו. ובר' ובה' סוכר ובע"ט
 קטנה סוכה בסבת סוכן דרך השוכרים כלל אכילה להשכים כהן לאוכתתו. ובר' ובה' סוכר ובע"ט
 סוכ' רוב יום רבוקה לה לבריתא רבנות כלים כביח הלל ובה' ובה' הכל סוכים יוצא מותר
 ויש סוכין ככאן להקל אצילו בסוכה נהנה כפי סוכנתו כסוכה ע"ו אע"פ סוכיתו סוכיתו
 נה תכנס ובהו ובהו סוכה להחביר. וזהו רחוק רחוק אין כוללין כסוכה סוכה כסוכה יום
 קודם לסוכה פירש דר"ף ויל נהלכות כסוכה נהנה וזהו כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן
ענין כסוכה נראה ככוס אצל כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן
אצל כהן וכל סוכה יום קודם יצא סוכה כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן כהן
 יום סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה כהן סוכה
 כהן

הלכות שבת סימן רמח

רמח דין תוספתא דר"ף וכו'

הנה קדם שנקנס בקבור דברי השלחן צרוף נעתיק לשון הבריתא
 הנאמר כזה בגמרא דף יט. תנו רבנן: אין מקליגין בקפינה פחות
 מג' ימים קדם לשבת. בפה דברים אמורים. לדבר הקשות, אבל
 לדבר מצנה שפיר דמי, ופוסק עמו עלמנת לשבת ואינו שוכה, דברי
 רבי: וכן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך, ומצור לצידון (שהוא
 מקלף יום אחד), אפלו בערב שבת מתר עד כאן לשון הבריתא. והנה
 הכבה טעמים נאמרו על זה בפוסקים. (א) יש אומרים הטעם, שמא
 יצטרף הישראל לעשות מלאכה בעצמו בשבת משום פקוח נפש, ודקום
 סנה הוא; (ב) או שינעשה אינו יהודי בעל הספינה עבורו מלאכה
 בקשירת הקלע ושאר חלולים; (ג) או משום אסור תחומין, כמבאר
 בבית יוסף באריכות. והרי"ף סבירא לה, דאי משום חשש מלאכה או
 תחומין, ודאי היה אסור אף קדם שלשה ימים, וגם לדבר מצנה לא
 היה מתר, אלא דעקר האסור משום בטול מצות ענג שבת, דכל
 שלשה ימים הראשונים יש להם צער מתקמח ונעוצה הספינה, שגופו
 משתבר, וכדכתיב "יחוגו ויגיעו כשכור", וגם מתקמח סרחון העולה מן
 הימים המלוחין, ואין רוחו חוזרת לבוא עד אחר שלשה ימים שהרגל
 בנה, וכמו שכתוב סעיף ב. (ד) ויש אומרים דהטעם שאסור להפליג
 בספינה הוא מפני שגראה קאלו צף ושט על פני המים בשבת, וזהו
 אסור לכלי עלמא מפני גזרה שמא יעשה חבית של שיטין, ויבדלקמן
 בסימן שלט: וקדם שלשה ימים שרי, דעל ידי שהצדף להפליג זמן
 הרבה קדם שבת אית לה הפרא ולא יבוא לעשות חבית של שיטין.
 ואותן הפוסקים הנז"ל דסבירא להו דהטעם הוא משום מלאכה או
 משום תחומין, מה שחלק הבריתא לרדהו בין תוך שלשה ימים לקדם
 שלשה ימים הוא, משום דשלשה ימים קדם שבת מקרי קמא שבתא,
 וחל עליו להנהיר שלא יבוא לידי חלול שבת, אבל קדם שלשה ימים,
 דהם מקרי בתר שבת העבר, צדין לא חל עליו אזהרת שבת הבאה
 ושרי להפליג בהם, ואז אף אם יצטרף אחר כך לבוא לידי חלול שבת
 משום פקוח נפש, שרי, והנה המחבר, אף שנמשך בקעיה כ אחר
 הרי"ף, שהעתיק פרושו, מכל מקום גם הוא סבירא לה כהפוסקים
 דקדם שלשה ימים שרי אף במקום שיצטרף אחר כך לבוא לידי חלול
 שבת על ידי מלאכה, וכמו שכתב סעיף ד (וענין כמה שכתבנו שם).
 אלא דסבירא לה דאף (ה) אי לא היה בו שום חשש מלאכה ותחומין
 (כגון שהיא פלה של אינו יהודי, דכשנעשה בה מלאכה מסתמא
 אדעתה דאינו יהודי נעשה, וגם היא במקום שעמק יותר מעשרה
 טפחים, דאין קנה משום אסור תחומין להרבה פוסקים, ויבדלקמן

סימן שלט וחד: ד להיוצאים בשניא במדבר, והפל יודעים שהם צריכים (כה) לחלל (יג) שבת, כי
וגם הספנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם, שלשה ימים קדם שבת אסורים לצאת,
* וכיום ראשון ובשני ובשלישי (יג) מתר לצאת, (כז) ואם אחר כך יאדע לו סנה ויצטרף לחלל שבת
ני פקוח נפש, מתר ואין כאן חלול. (יד) (כה) והעולה לארץ ישראל, אם נודמנה לו שניא אפלו
כ"שבת, סוף דדבר מצנה הוא יכול לפרשו, (כט) * ופוסק עמדם לשבת, ואם אחר שיהיו במדבר
ירצו לשבת עמו (ל) יכול ללכת עמדם (לא) חוץ לתחום מפני (טו) פקוח נפש. (לב) ואם נקנס

ישראל בודאי אסור, וכן כמס המגן אברהם בסוף הסימן * וכו' דיש
 ושני ושלישי מתר לצאת. הוא על פי שיטת ה"ה במבאר בבית יוסף.
 שם, והעילה השני ליום רביעי מקרי תוך שלשה ימים לשיטה זו: ופוסק

5

שבת: והוא יוקא ראשון רבינו אבוי ודא לא ערבין, איל ינסמך אשתוק איל הא לא שחפינן, נמרדו ליה לנכרי לחי ליה, אבר אבוי בעי לאוהביה לבר ולא שבקן רב יוסף דאמר רב [יוסף אמר רב] כהנא כי דיינן בי רב יודרה היה אבר לן בדאורייתא מעחיבין חיובתא והדר עבדינן מעשה, ברבנן עבדינן מעשה והדר מתביבין חיובתא לכתב הכי אמר ליה מאי בעית לאחריה לרב אבר (לזה דמויא) הוציא שרות יאצירה לוררני שרות

לעולם ארשא. ולא חדוקא קלי ואפילו לענין מחיבו לוס נמי כדמליח שיהו וצדי מיכו לר' יוחנן לא חיקשי דודאי לענין חיובתא מדאורייתא רשות היחיד הוא ודאי טעמא שרי יבנן לעטולי מניה לכדמליח משום דלויסור טעמי מרשות היחיד

אלו ענינים עומדים כלן ויטעלו זה מפני זה וכדמפרש: הם אמרו קמפך אחר מניה סחחים אין מטעלין ט. דאזיבו כדמליח לענין עלטול השם דחילף כדכח הכניס ומיהו חסור לעטול מרשות הכניס לתוכו ומחובו לרשות הכניס כדו יוחנן ומדאורייתא רשות היחיד היא: וכן אמרו אין מטעלין מרשות היחיד לכדמליח. משום ולא יחיי לעטולי מרשות היחיד לרשות הכניס ובהלוי רשות היחיד שהיא כיוצא מניה סחחים לא גזר חזי טעמא כזה סחחים וצדי לעטולי כדלויב כי חסיון ליה לעטולי מניה לכדמליח לא חסיה מניה מורכב חגל טפי מניה סחחים אי חסיה מחובו לוס חור ארבע חמות חזי למימר רשות היחיד נמורה היא אפילו מדרבנן ומטעלי כדילך והיעקרה ליוך הקנהה דרבנן יבעלו כל מקמי הא: ומאי קא. דאלים כך הקנהה טפי מכך השתא נמי קא מטעלי מרשות היחיד לכדמליח: מופי קביא. יצי שרי ליה לעטולי כדמורה חזי ליה עממא ויהילף מרשות הכניס: מחוט לוס לא קביא. ולא גזר רבנן כדמליח דלא שכיחא חף על נג דכשה רשות היחיד לכדמליח גזר רבנן כדכח כדמליח חסיה מניה סחחים ויחובו לכדמליח לא שכיחא דלויסמך חמיה. שרי רבנן לעטולי מרשות היחיד ויחובו לוס: חזי ביחוי, מניחיה ורבה וכדמליח חזי כדמליח חזי נפמון אשיתא. דמני דמני נפמון עממא נפמון לוס נפמון חזי: חזי ביחוי, מניחיה ורבה וכדמליח חזי כדמליח חזי נפמון אשיתא. נאציסור על חסור ומכח מורה זו היקף ויש נחמיהם שידע להביע ויש קודם המשב של נעבור על דברי חזקה חגל נדרבנן כגון עירובי הלכות שנקיין לחסם לעשות כדמליח: ודור נפמון. ליה ללמוד חס יפה בורה: כדמליח. על העמל ליהב אסורה נכחה חגל משום שבת:

חידושי הרמב"ן

172 שפתי חנה יורה דעה רסו הלכות מילה

אשילו שלא לנכר. מילה מורה כמו שכתבנו בח"מ ר"ס ע"ג: ג אין שוקים כ"י ולא כ"י. טור, פ"י לפי שכל מסכרי מילה חלו הים בפניגה גלגל: (ב) דרך ניי אפטר לעשותן מע"ש: ד לועס כשיניו. דכמה דלפטר לשניו כדמליח רשות חתה הם כמ"ס כי משנין: ה ואין עושין לה חלוק כ"י. קעין כוס דמק היו עושין ומלבישין דלש הניד עס רחב העטרה וקצבין עס כ"י. שלא יחזר העור לככות לח הניד: ו אה"כ נתפירו הכסמים כ"י. וכח (ה"י) דלש נחפזו לחסן כסמיהם שגלגלו ללויך ח"י מילה קודם המילה דעה (המנין) שלחן (תורה) חגל שכתב ומלין לחסן ולחן דוחין חז המילה מפני שלעבר חז"ל לדמה חז הככת דמחר הכי פיקוח נפש הוא דמני ליה ולא מסכרי מילה, ודעה כדמליח (וכדמליח) דמחנה המילה טע"ל. וכח"כ יוסף עקן נחלה דעה כדמליח (וכדמליח) שחליו מוכרס מיהו כע"ל כחל דמחנה המילה וכ"כ כ"ה ז ואפילו אם הוא אביו. דמחמירין דלגני חזיו הוי פסיק ריש"י דניחא ליה שברי מחקן לח כנו: ח ואפילו י"ט שני של נליות. ולעג"ל עיקר כדמליח דדוהה י"ט שני של נליות דכן הוא ג"כ דעה כדמליח טע"ל כ"ה רנ"ו

אליעזר, ואין צריך לפניו אבל יש לי בכאן ספק אם היה לו חמין כדי רחיצה שלפני מילה ואין לו כדי רחיצה שניה שלאחר מילה, או שנשפכו חמין שהכין לה מקמי מילה, שאני אומר רוחצין אותו ומלין אותו שאין כאן מכשירין דוחין כלום, ואחר שמל הרי כאן סכנת נפשות שדוחה שבת, ואין אומרים תדחה מילה כדי שלא להביא אותו לסכנה ונדחה שבת, אלא מילה עצמה דוחה שבת, וסכנת נפשות נמי דוחה ואין למצוה אלא שעמא, ושאין לדחות מילה מפני דחיית שבת שיבא לאחר מכאן מפני הסכנה, וראיתי מי שסובר 65

אבל מכשיריה אינם דוחים כיון שהיה אפשר לעשוה' מבעוד יום ולפיכך (ד) אין עושין סבין למול בו (ד) יואין מביאין אותו ממקום למקום ואפילו לרוציאו בהבית (ולהביאו) (ב) דרך גנין וחצרוה וכבואות שלא עירבו (ה) אבל אם שבה הסבין בגג וחצר מורה להביאו מזה לזה (ג) "אפי" (ז) עירבו חצירות עם הבתים: ג ג (ז) אין שוחקין סבנים (ז) ולא מחמין לו חמין (ח) ואין עושין לה אספולניה ולא טורפין ליה יין ושמן אם לא שחק כמון מערב שבה ד לועס (ז) כשיניו אם לא טרף יין ושמן כע"ש נוחן זה לעצמו וזה לעצמו (ד) הוואין עושין לה (ז) חלוק אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא החקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא דרך מלבוש (ה) אפילו (ז) מחצר אררה (ט) שלא עירבה: ד (ז) מלג את הקטן בשבה ו ואח"כ (ז) נתפזרו הסימנים עושין לו בשבת מפני שכדמליח היא לו (ד) דמלח המינה קודם מילה לו לחמיה עיין בעור ח"מ ט"ז ע"ה):

65 ע"י רשב"א ור"ן שאע"פ שהעמידו איסור שבות במקום מילה מ"מ רחיצה שאינה גזר מלאכה שהרי מותר לשטוף בצונן ורק משום קנס וגזירה על הבלגים שזה ל"ש כ"כ במילה לא החמירו. 66 ברי"ף סוף פירקין (נה. ב. בבפי הרי"ף). 67 הלכות מילה (כד, ב). 68 בעל המאור וכן הגאונים שדמפרשים בערובין שם דאישתוף חמימיה שפ"י שנשפכו חמימיה דלאחר המילה שלא התירו רק אם נשפכו אחר המילה ממש. וע"י (רשב"א) שהוכיח לר"ה מביאה וע"י (ד"ן) מ"ש

הלכות שבת סימן רמח

יג פאר העולה

Handwritten notes in the left margin, including "שבת" and "למחר חזרתי" written vertically.

ולמחר חזרתי לספינה ומפליגין. *וכן נהגו בקצת מקומות, ואין למחות (ר"ן פ"ק דשבת וריב"ש סי' י"ז ק"א קני"ב). ועין לקמן סימן שלט נחד: ד להיוצאים בשבת, והכל יודעים שהם צריכים (כה) לחלל (י"ג) שבת, פי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לכדם, שלשה ימים קדם שבת אסורים לצאת, (כו) *וביום ראשון ובשני ובשלישי (יג) מותר לצאת, (כז) ואם אחר-כך יארע לו סכנה ויצטרף לחלל שבת מפני פקוח נפש, מותר ואין כאן חלול. (יד) (כה) מהעולה לארץ-ישׂראל, אם נדמנה לו שגרא אפלו

לא ירצו לשבת עמו (ז) יכול ללכת עמהם (לא) חוץ לתחום מפני (טו) פקוח נפש. (לכ) ואם נכנס לעיר אחת בשבת, מהלך את כלה, ואפלו הגיחורו מחוץ לעיר ורוצה לכנס לעיר מותר, (לג) דכיון

פאר היטב

כנה"ג מ"א, וכן נהגין: (יד) והעולה לא"י. וקא להתייבב שבי וי"א אפלו על-מנת להחזיר, כיון דאפלו מהלך ד"א בא"י מנה הוה כנה"ג: (טו) פקוח נפש. פן יגלו ממונו או בהמה או נכלי ישי. כימות הקר מקרי פקוח נפש, רמ"ג, מ"א:

באור הלכה

כיום תמישי [א"ר]: * [וכן נהגו בקצת מקומות וכו']. והנה כל זה אינו בקהרות הנוקצין וקא, דאדברי המתבר קאי הרמ"א וילפלא שצנן הנצנן בשם הר"ן, והוא שיטת הרמב"ם שם: ואפשר שצנן רק מה דהנזיר שם לענין קדושת אכל לא לכל דבריו שם. ובאניה מקומות ותפישת הפנהג להפליג צ"ח קנין שביטה אפלו רוב הגדול בשבת, ולא חזשי לטעם ענג שבת, אכל כה"ח כתי דאין להקל נגד רב הפוסקים (הכ"ה) המגן-אברהם בסוף הסימן. וקבל מקור במקום שנהגו החר בנה אין למחות, וכמו שכתב בבית-יוסף, דיש לרש על מי שסימכו, והוא שיטת הרמב"ם דסכניא לה דטעם אסור הפלגו בספינה הוא דוקא בספינה שרבה ישׂראל, דאין האינוס-יהודים העושים מלאכה בספינה הוא בשבילן, אכל לא בשביל אנוס-יהודים, ולפי זה אם הפסוק יחזיר ישׂראל בנדאי אסור, וכן כתב המגן-אברהם בסוף הסימן * וביום ראשון ושני ושלישי מותר לצאת. הוא על-פי שיטת הר"ן דמבאר בבית-יוסף ע"י שם, והעולה השני ליום רביעי מקרי חוץ לשלשה ימים לשיטה זו: * ופוסק עמהם לשבת. עין במשנה ברורה שכתב והפסיקה הוא לעכובא, דלא יבטיל לדעת המגן-אברהם בסעיף-קטן א דסוכר דגם בהפלגה בספינה הפסוק הוא לעכובא, בנדאי גם כנה הוא לעכובא, דהלא דין זה דסעיף ד גלה ויבטיל. ואפלו לדעת שארי אחרונים דסכניא להו דהפסיקה שם אינה מעכבא דהא דהבא אין להקל כנה כלל, דכלאו הכי מפסקים הרבה פוסקים וי"ח כתי הריב"ל והרוב"ו כחלק רביעי סימן עז ובחושן על דין זה דסעיף ד ה"ה: והוא דהמחבר, והרמ"א לעיל בסעיף א בהג"ה, והוא נובע משיטת הר"ן: והוא פסוק, דהאיך החירו בשביל דבר-מצוה לגרם את עצמו לחלל שבת בדים, ואפלו בתחלת השבוע, אם הוא יודע שיצטרף לעשות מלאכה בשבת: ואין החירו דבר זה, ותמצנן בר"י: וראה שהוא מקמיא אפלו לענין הדין בהפלתה בספינה שהוא דרובנן, דאין החירו אפלו מיום הראשון ועד בבית-יוסף דפרש שכן הוא דעת הר"י באמת לתמיר, אם לא שהפסוק הוא למעלה מעשרה. ואפלו במקום דבר-מצוה? והי דלענין הפלגה הפסוק כתי שהוא דרובנן פסוקין לדינא להקל בשלשה ימים הראשונים, כתי דהמחבר הרמ"א, או לדבר-מצוה חוץ שלשה ימים: אכל לענין מלאכה גמורה: ואין המיר דבר זה. והנה הר"ן למד את דינו מהא בריתא דאין מפליגין הוה מי ימים וכו', אכל לפי מה שפרשו שארי הרבה ראשונים לבריתא זו: והם הר"י והרמב"ם והרמב"ן והתוספות בשם ר"י (הרשב"ם) אין שם מקור לדינו כלל שיהא מותר בתחלת השבוע לידר לאניה ענין שיבוא לכנס: ולזה שבת, וכבר האריך בנה הרוב"ו נגד דברי הריב"ש שהביאו להר"ן: והוא ועל-פי מסיק דאם יודע בנדאי שיבוא לכסוף לחלול שבת, אסור אף בהלכה השבוע, וגם הר"י בן-רב סוכר כמותו, והעתיקים המגן-אברהם בסעיף-קטן י"ד וכתב שם דאפלו לדבר-מצוה אין שום טעם לחמיר בנה שיודע בנדאי שיהא לכסוף לחלול שבת [ועין באליה ובה], ואין בהם כדי ישוב על עקב הדין שהקשה הרוב"ו לכסוף, וכי משום שהוא דבר-מצוה וכו', עין שם [וכן נהגו] וראה בר"י דהפסיקה בנה אפלו בדבר-מצוה הוא לעכובא, דאם לא יכתיבנו מעשרה, הינו דוקא שם בספינה דאניה רק מדברין לזלי צלמא אפלו י"ב מיל, וכמו שכתב הרמב"ם, מה שאין כן בנה שהוא בפשיה. אחר-כך מקמיא גם כן פריימריס פ"ק דשבת וריב"ש סי' י"ז ק"א קני"ב:

ישׂראל דלכ"ע אסור, ואין לחלק באסור זה בין י"ט לשבת אפלו ביי"ט שני, ואפלו בצנעא אסור, וכ"כ מתר"א ששון, עין כנה"ג וע"ח ומ"א: (יג) שבת, אפלו באסור ורובנן, ריב"ש סי' יח: (יג) מותר. ומהריב"ל כתב: כיון דיוצא בנדאי שיחלל שבת, אסור, וכ"כ הרוב"ו

משנה ברורה

קדוש. גם לדעה זו (יח) בעיניו שישב שם (יט) כל בין-השמשות לקנין שביטה, (כ) אלא שסוכרין דלכתחלה נכון לעשות שם גם-כן קדוש ולאכל מעט, כדי לפרסם הדבר שקנו שם שביטה ולא יבואו לחשדם: ד (כה) לחלל שבת, אפלו באסור ורובנן [מ"א כשם הריב"ש]: (כו) וביום ראשון ובשני ובשלישי, דבר נחבאר השעם, משום דהם נקראים על שם שבת העבר, ואין צריך להזהר עמה שלא יבוא לידי חלול שבת הבה. (כז) בכנסת הגדולה קח בשם הר"י בן-רב, דכשיוצא בנדאי שיבוא לידי חלול שבת אסור אף ככי האי גונא, וכן כתב הרוב"ו ועל-פי זה סומכין עכשו שמסכנים בעצמם קצת שלא לחלל שבת, כדי שלא יהיה אסור למפרע על מה שיצא: (כז) ואם אחר-כך יארע וכו'. רוצה לומר, כיון דמפילא נסכב הדבר לכסוף ובאנס של פקוח-נפש, אין כאן חלול. ופשוט דאכלי עלמא אסור לו להבטיח לשגרא בעת שיסתמך עמם שיסיעם דאניה עצמא מלאכה בשבת, ואפלו מלאכה ורובנן, אף שעל-דירה תתבשל הנסיעה שלו, שלא ירצו להשתמך עמו, ואפלו אם הוא דבר-מצוה, דהרי הוא מתנה בנדאי לחלל את השבת: (כח) והעולה לארץ-ישׂראל, יש אומרים (כא) דהינו דוקא כדי להתייבב בה, ויש אומרים דאפלו על-מנת להחזיר, דלהלך בה הלוח ארבע אמות נמי הוי מצוה, (כב) ובפרט לפי מה שהקל רמ"א בסוף הסימן בהג"ה, ודאי דגם זה הוא בכלל דבר-מצוה: (כט) ופוסק עמהם לשבת, והפסיקה הוא לעכובא, ואם לא יתראו בנה לא ילך עמם, וכמו שבארתי בפאר הלכה: (ל) יכול ללכת וכו'. אם מתברא (ג) להתעכב במדבר שמה יפגשו בו חיות רעות, או יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו בהמתו ולא יוכל ללכת ברגלי ויספון, או יקחו ממונו ולא יוכל להחיות את עצמו במדבר, או שיקחו ממנו מלבושיו בזמן הקור, כלם הוא בכלל ספק פקוח-נפש ומותר לילך עמהם: (לא) חוץ לתחום, והוא הדין (לד) אפלו חוץ ל"ב מיל נמי שרי, עד שאגיע למקום שאין שם טוב ויש נפש סכנה נפש ויפחד מהם וישב שם, ויש לו משם אלפים לכל רוח [אחרונים]: (לב) ואם נכנס וכו'. דכיון (כה) דבאנס יצא חוץ לתחום מפני פקוח-נפש, וגם מתחלתו ברשות נפק, על-כן לא הוי כשאר יצא חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות, וכתב המגן-אברהם, דדוקא כשהלך לדבר מצוה גמורה ולא כשהלך לסחורה, דאף דדעת ההג"ה שגם זה מקרי צורך מצוה, מכל מקום לענין שיהיה יכול להלך בתוך כל העיר, (כו) וכן כמה שכתב המחבר 'ואפלו וכו' יש לו אלפים [אמה] לכל רוח', אין לסמוך על זה, כיון שהרבה פוסקים חולקין על זה: (לג) דכיון דלדבר-מצוה וכו'.

בנדאי יבוא לחלול שבת, ולא דמי להפלגה בספינה, דכתבנו במשנה ברורה דהפסיקה אינה לעכובא, דשם הוא למעלה מעשרה, ואפלו אם נל גם כן מעשרה, הינו דוקא שם בספינה דאניה רק מדברין לזלי צלמא אפלו י"ב מיל, וכמו שכתב הרמב"ם, מה שאין כן בנה שהוא בפשיה. אחר-כך מקמיא גם כן פריימריס פ"ק דשבת וריב"ש סי' י"ז ק"א קני"ב:

שער הדין

(יח) מגן-אברהם ושי"א: (ע) אחרונים: (כ) בית-יוסף: (כא) מגן-אברהם בשם רמ"ג ושי"א: (כב) בית-יוסף: (כג) בית-יוסף: (כד) בית-יוסף: (כה) בית-יוסף: (כו) פריימריס:

אמנם, ד"ה ועוד נ"ל, וד"ה על כן נ"ל. (אגב: עיי"ש עוד חידושים לדינא בסוף התשובה בד"ה ונ"ל, ובד"ה והנה.) וכן עיי' פתחי תשובה ליו"ד סי' קנד סק"ב בשם תשו' חת"ס, ושם בפנים באותה תשובה ביאור שיטת הרמב"ן בענין איסור מילדת בן לעכו"ם (בד"ה והנה, וד"ה והנה בפ"ב). בענין החילוק שבין איבה לבין סכנתא, עיי' אגרות משה חלק יו"ד סי' קפד (ד"ה ולכן הנכון — ולכן דבר שיביא). וכעין זה צריכים לחלק בענין שלום מלכות, עיי' תוס' גטין (סב). סוף ד"ה אין, שרק אי' דרבנן יש להתיר מפני שלום מלכות, ואילו במג"א להל' לולב (תרנו סק"ח) הביא מגטין (נו). סבור רבנן לקרוביה, דאף אי' דאורייתא מתירים, וביאר שמה בפרמ"ג דכה"ג מיקרי ספק סכנ"פ. ומסתמא יש לחלק בין האופנים השונים, וכאגרות משה. [ובאופן של איבה היכא דליכא סכנתא, הביא המשנה ברורה שנסתפק הפרמ"ג אם יש להתיר חילול שבת באי' דרבנן (סי' של סק"ח). ועיי' פרמ"ג (סי' של סק"ה) שהביא מג"א (סי' שכה סק"ו) להקל. אכן אולי יש לחלק בין מלאכה דרבנן לבין גזרה דרבנן, כמו שמחלקים בחולה שאין בו סכנה (שאינן בו אפי' סכנת אבר) בהל' שבת (סי' שכה סי"ז). ועמש"כ מזה באורך בס' ארץ הצבי בס'י וא"ו.

והנה אילו היה צורך להציל ישראל (כשר כנ"ל) עיי' חילול שבת, בודאי היה זה דבר מצוה, כמבואר בהל' שבת (שכת ס"ב). אך עיי"ש ברמ"א (סי"ב) דקיי"ל דחוייה ולא הותרה, ועיי' פתחי תשובה ליו"ד (סי' שע) שהביא תשובת החת"ס בזה. ואילו היה הוא רופא יותר טוב, ויש שם רופא גרוע המטפל בחולים ישראלים המסוכנים, הי' זה בחינת ספק סכנ"פ שיחלל הוא את השבת, אולי דוקא על ידו תבוא הרפואה. אך בשני הרופאים שוים, עיי"ש בפתחי תשובה שנחלק עם החת"ס אי מהניא סברת לאו מכל אדם וכו' לשויה כספק

שם ד"ה וביום. וד"ה ופוסק. ש"ך ליו"ד סי' רסו סק"ו, דלא קיי"ל כסברת הרמב"ן דאין למצוה אלא מקומה ושעתה. תוס' ע"ז (י:): ד"ה חד — וי"ל שהיה ירא וכו', וספר עבודת עבודה שמה. באגרות משה חלק או"ח סי' קצו תפס שאיסור זה של הכנסת עצמו וכו' הוי אך מדרבנן. [ויש לדון בזה ע"פ הגודע ביהודה (הובאו דבריו בפתחי תשובה ליו"ד סי' צט סק"ג) דאין מבטלין אי' לכתחילה הוי דאורייתא ביבש ביבש, וכן כתב הרא"ה בבדק הבית (דף קט בס' תורת הבית להרשב"א). וגדר ההבדל שבין לח בלח לבין יבש ביבש — עיי' רמ"א להל' פסח (סי' תמו ס"ד) שחילק ביניהם לענין חזור וניעור. ובביאור הכרעת הרמ"א עיי' הערות חשק שלמה לבכורות (כג:): שבש"ס ווילנא. ובפשוטו נראה שדחיית שבת מכח פקוח נפש דומה ליבש ביבש, והוי אי' דאורייתא להכניס א"ע לכתחילה. ומה שהתירו במקום מצוה אין זה מפני שהוא אך דרבנן, ובמקום מצוה לא גזרו, [וכמש"כ (הגרמ"פ) ז"ל, באגר"מ הנ"ל], אלא, שבעושה כן במקום מצוה אין זה נחשב כמכניס את עצמו וכו', אלא שעשה מצוה, ואח"כ נפלה בחיקו בעיית הפיקו"נ, וכשעת עשיית המצוה לא הי' מחוייב לדאוג על כך שאולי יכנס לבעיית דחיית איסורים, וכלשונו של הרמב"ן במלחמות (למס' שבת) דאין למצוה אלא מקומה ושעתה. [ועיי' מש"כ עוד בזה פ"י כ"ה, אות ד'.]

[ב] פקו"נ של ישראל: משנה ברורה סי' שכט סק"ט. ועיי"ש בבאור הלכה סוף הסימן במחלקותו עם הפרמ"ג. באפיקורס בשוגג נחלקו הגדולים אם דינו כעכו"ם: עיי' חזון איש חלק יו"ד סי' ב אות יח בהגהה, וקובץ מאמרים להג"ר אלחנן וסרמן (עמוד יט) בשם הגר"ח מבריסק. משנה ברורה סי' של סק"ח. ובזמן הזה: תשובות דברי חיים ח"ב או"ח סי' כה. חתם סופר חלק חו"מ סי' קצד ד"ה

דוחין שבת מפני הפסד ממון [אע"ג שיכול להכניס עצמו לסכנה ע"י זה שיתנגד ולבחור אח"כ בקטילת אספסתא]. אבל אם יכול הישראל להלחם עם הנכרי ולהשכים עליו ולהרגו נראה דכמו שמותר לעמוד על ממונו ולחלל שבת בהריגת הנכרי כך מותר להציל עצמו ע"י קטילת האספסתא, כיון שע"י זה הוא נמנע מלחלל שבת בהריגת הנכרי.

ו

**החיוב להניח ממונו תלוי בפלוגתא דקמאי
בדין מילה בשבת כשנתפזרו סמניו**

ובעיקר חידוש זה של המג"א הי' נלענ"ד תלוי במחלוקת הידועה של הרו"ה (המאור הקטן שבת נ"ג ע"א מדפי הרי"ף) והרמב"ן (שם קל"ד ע"ב) לענין מילה בשבת, כשנתפזרו קודם המילה הסממנים שהכינו מערב שבת לצורך שלאחר המילה, דהרמב"ן סובר שמותר למול בשבת אע"ג שע"י זה יצטרך ודאי לחלל אח"כ השבת כדי לעשות סממנים כיון דאחר המילה הוא היתר גמור הואיל ופיקו"נ דוחה שבת, [ואף שהחתם סופר (אה"ע סי' א') סובר דלא התיר הרמב"ן אלא כספק ולא בודאי כבר הרבו לתמוה ע"ז ועיין גם בשו"ת מצפה אריה (ח"א סי' ל"א), ובשביתת הים (פ"ו אות ח')], ודעת הרו"ה דתירחה המילה לאחר השבת משום דסובר שאסור להכניס עצמו בשבת למצב כזה שיהא מותר אח"כ לדחות את השבת מפני הסכנה, ושאיני מציצה דכיון שא"א לעשותה מאתמול שפיר דוחה שבת כמילה עצמה, וה"נ גם כאן לדעת הרמב"ן שפיר רשאי הבעה"ב לעמוד על ממונו ולהלחם עם הגנב אף שע"י זה הפך הגנב לרודף והבעה"ב יצטרך ודאי לחלל שבת, כמו שמותר למול אע"פ שיודע ודאי שיצטרך אח"כ לחלל שבת מפני הסכנה [ומבואר באחרונים דדינו של הרמב"ן אינו דוקא במילה שהיא עצמה דוחה שבת וכמילה אריכתא דמי כמ"ש הרמב"ן (ק"ל ע"א), דמהריטב"א (ר"ה ל"ב ע"ב) וכן מהמאירי והר"ן (שבת קל"ד ע"ב) רואין דאין זה דוקא במילה] וממילא פשוט הוא דמטעם זה ה"ה נמי דמותר גם מיד להשכים עליו ולהרגו ואין צריך דוקא להמתין עד שהגנב יקום עליו להרגו, כמו במחלה שעלולה להתפתח ולהמית דמותר לחלל שבת גם בתחילה וה"נ גם כאן, משא"כ להרו"ה כמו שדוחין מצוה חשובה של מילה בזמנה כדי להמנע מלחלל אח"כ את השבת מפני הסכנה, ה"ה נמי שאסור להתקומם נגד הגנב ולהכניס עצמו לסכנה של נרדף ולחלל שבת מפני הסכנה.

בספינה של ישראל אף בכה"ג שיצטרך ודאי לחלל אח"כ את השבת כמבואר בכ"י (סי' רמ"ח ד"ה וכתב הריב"ש) ובשו"ע (שם ס"א) מהריב"ש (סי' ק"א), ומבואר באחרונים דהוא מפני שיש חילוק בין שבת עצמה ולפני השבת, והיינו משום דבשבת עצמה כיון שכבר מטא זמן חיובא לכן כשמכניס עצמו לסכנה נראה יותר כחילול שבת [ואע"ג דבלא"ה מילה עצמה דוחה שבת מ"מ מה שנראה כדוחה שבת גם לאחר המילה אסרו רבנן] משא"כ לפני השבת קיל טפי, ומסתבר דבדאורייתא אין שום מקום לחילוק זה, אבל מ"מ אפשר דכמו שמדרכב"ן דוחין מילה כך חייב גם להפקיר את הממון ולא להתקומם נגד הגנב, ונאמר לפי"ז דמ"ש בגמ' על הבא במחתרת דאין לו דמים בין בחול בין בשבת היינו מעיקר הדין, אבל מדרכב"ן שפיר סובר המג"א דאסור כמו במילה.

ומה שנראה מהרמב"ם (פ"ב ממילה ה"ח) דמותר גם מדרכב"ן אפשר דסובר כהרמב"ן ולא כהרו"ה [יש אומרים דפלוגתא זו של הרו"ה והרמב"ן תלוי אם בפיקו"נ הודחה השבת או הותרה אבל אין הדברים מוכרחים כמוכ"ן למעיין], ואע"ג דבנידון של הרמב"ן החילול שבת יהי רק לאחר זמן ואילו בבא במחתרת אמרנו (לעיל אות ג') שמותר מיד לקום עליו ולהרגו, מ"מ נראה דבנד"ד אין זה חילוק וכל שמותר אח"כ מותר גם מהשתא וא"צ להמתין עד שיהי ממש בסכנה וכמו"ש קודם, ואף שאין מפליגין בספינה תוך ג' ימים קודם שבת, מ"מ לדבר מצוה הרי מבואר (סי' רמ"ח ס"א) דשרי, ומה שלכתחילה צריך לפטוק עם העכו"ם שישבות עיין באל"י רכה (שם סק"ד-ה) שכתב דאין זה לעיכובא וה"ה נמי דשרי בשבת עצמה [לדעת הרמב"ן] ודבר זה סברא הוא דמה שעומד על ממונו ונלחם עם הגנב חשיב ודאי כדבר מצוה.

ולפי"ז נלענ"ד דכיון שגם יכול להיות שאם יתקומם הבעה"ב נגד הגנב יברח העכו"ם ולא יצטרך כלל הישראל לחלל שבת נמצא שאין זה ודאי אלא ספק, וכיון שכן אפשר דשרי גם להרו"ה שהרי אם ירצה הבעה"ב להתקומם נגד הגנב ולהבריחו בלא חילול שבת הרי אמרינן דשרי, ומכיון שכן חושבני דה"ה נמי שמותר גם מיד לקום עליו ולהרגו כיון שגם ספק פיקו"נ דוחה שבת וממילא מוטב שיחלל מיד את השבת ולא יכניס עצמו כלל לספק סכנה, אע"ג שיכול להמנע מזה אם יפקיר תיכף את ממונו ולא להתקומם כלל נגד הגנב.

ועוד נלענ"ד דאפשר שלא אסר הרו"ה אלא במילה שבקום ועשה הוא עצמו עושה את התינוק לחולה שיש בו סכנה ודוחה בכך את השבת, משא"כ להתקומם נגד הגנב בשבת ולהבריחו אף שע"י זה נהפך הגנב לרודף, מ"מ מכיון שהבחירה ביד הגנב לברוח לכן אין זה מתייחס כלל אל הבעה"ב אלא להגנב עצמו ואפשר

הן אמנם שגם להרו"ה רק מדרכב"ן הוא דאסור, שהרי סברא הוא דכמו שמילה דוחה שבת ה"ה נמי שדוחה גם את האיסור שלא להכניס עצמו לחילול שבת מפני הסכנה, וכן כתב גם העטרת חכמים (ארי"ח סי' ד'), עיי"ש. וגם מבואר שביותר מג' ימים לפני השבת סובר הרו"ה (המאור הקטן שם ז' ע"א מדפי הרי"ף) שמותר להפליג

דשפיר שרי גם להרז"ה, וגם אפשר דהתם לפני המילה אין התינוק חולה ולכן אין לעשות אותו בשבת לחולה, משא"כ הכא שבגלל הספק שאם לא יתן לו הבעה"כ ליקח ממונו יהרגנו אמרה תורה שמיד אין לו דמים ורואין אותו מעכשיו כרודף, לכן אפשר שגם להרז"ה אין אדם חייב להפקיר ממונו כדי להמנע מלדחות את השבת, דכיון שהרודף הוא כבר לפנינו אינו חייב לעשות טעדיקי של הפקרת ממונו כדי להמנע מחילול שבת שהתירה תורה מפני הסכנה.

ז

ראיה לנידון דידן ממלחמת רשות

גם נלענ"ד דכמו שבמלחמת רשות אם התחילו בערב שבת הרי יודעין ודאי שמכניסין עצמם בכך לחילול שבת ואפי"ה שרי, כך גם כאן כיון שהעכו"ם הוא שהתחיל בזה שבא לגזול ממונו מישראל ולהרוג אותו אם לא יניחנו, וכמו"ש קודם דכמו שיש מלחמה של ציבור כך יש גם מלחמה של יחיד עם רודפו, ואין זה חשיב כמתחיל בשבת כיון שהגנב התחיל בכך ולא הבעה"ב, וגם מסתבר דכיון שברור הדבר שאם רבים יתנהגו כהמג"א לוותר על ממונם בשבת יתרבו ודאי גנבים ורודפים בשבת בידעם שביום זה יתנו להם לבונו ממונם של ישראל, וכיון שמחמת החזקה שאין אדם מעמיד על ממונו יהיו הרבה אנשים אשר לא יוכלו לוותר על ממונם ויבואו לידי סכנה, לכן אפשר דחשיב ממש כמלחמת מצוה [אשר רבים סוכרים (כהירושלמי פ"ק דשבת ה"ח) שמתור גם להתחיל בשבת] ואף בשבת חייב הבעה"ב לקום עליו ולהרגו, אולם אף שנתבאר שגם להרז"ה לא אסור אלא מדרבנן והי' ראוי לפי"ז לסמוך על כל אותן הסברות שכתבנו, אך מאן ספין ומאן רקיע לדחות דברים מפורשים במג"א בלי ראיות מכריעות.

ברם נלענ"ד דיתכן שהמג"א אזיל לשיטתיה שפסק (סי' רמ"ח ס"ק י"ד) שאפי' לדבר מצוה אין מפליגין בספינה לפני השבת אם יצטרך אח"כ ודאי לחלל שבת, ולכן סובר דכמו כן אסור להתקומם נגד הגנב ולהכניס עצמו לסכנה בכרי שיהא מותר לחלל שבת ולהרגו, אולם הואיל והאלי' רבה (סי' רמ"ח ס"ק י"ב) חולק על המג"א וכתב שאין לזוז מפסק הריב"ש שהוכח בשו"ע ולבוש דסובר שמתור, וכן מבואר בשו"ע הרב (שם סעיף י"ג) שאם רק "קרוב לדאי" שיצטרך הישראל לחלל שבת לא שרי אלא לדבר מצוה "אבל כשהוא ודאי גמור שיצטרך לחללו לא הקילו כלל בשום ענין ויש להחמיר כדבריהם, אבל אין למחות ביד המקילין הואיל ויש להם על מי שיסמוכו", ונפישו רבואתי דסברי דמ"ש בגמ'

(שבת י"ט ע"א) "דלדבר מצוה שפיר דמי" אין זה דוקא בערב שבת אלא ה"ה בשבת, ומעתה אף שהמשנה ברורה (שם ס"ד בכיאה"ל ד"ה ופוסק) החמיר מאד וכתב: "דאם יודע בודאי שיבוא לבסוף לחלל שבת אסור אף בתחילת השבוע", עיי"ש. ואפשר שגם סובר דיש בזה איסור תורה משום דכמו שהמכשיל את חבירו לעבור באונס על איסור עובר בלפני עור ה"ה נמי כשמכשיל את עצמו לעבור אח"כ באונס על שבת, אך יותר מסתבר דאיסורו רק מדרבנן וכדכתבין דקיי"ל שמלין בערב שבת גם מילה שלא בזמנה ואין חוששין למה שיצטרך אח"כ לחלל שבת. [צ"ע דלפי דברינו ישראל שמאיים על חבירו להרגו אם לא יעשה מלאכה בשבת נמצא דשניהם לא עשו שום איסור מן התורה ואין זה מסתבר].

מ"ב נראה דכל זה דוקא לענין זה שלא יצא בשידא ולא להפליג בספינה וכדומה, אבל בעכו"ם הבא לבזוז ממונו ישראל נלענ"ד דאם אין למחות נגד המקילין להפליג בספינה בשבת לדבר מצוה, מסתבר דכונ"ד אף לכתחילה מצוה להתקומם נגד הגנב ולהלחם בו אף אם יצטרך אח"כ ודאי לחלל שבת, וכדאמרן קודם שע"י זה שיפקירו ממונם בשבת יתרבו הגנבים וחזקה שאין אדם מעמיד על ממונו ויבואו רבים לידי סכנה, וממילא גם נראה כמו"ש קודם דאין צריך כלל להמתין עד שיבוא לידי כך אלא זריזין מקדימין ומותר לקום עליו מיד ולהרגו אפי' בשבת.

אך אם אין הישראל יודע כרוך שיצליח להתגבר על העכו"ם ולהרגו אשר אמרנו שגם בימות החול יתן כל אשר לו בעד נפשו ולא יכניס עצמו לסכנה, אפשר דבשבת חשיב נמי כמחלל שבת כיון דנתבאר דמה שמתור להרוג מיד את הרודף מסתעף רק מזה שרשאי הבעה"כ בתחילה להתנגד אבל באופן דאסור אפשר דחשיב נמי חילול שבת.

ועיין בפתחי תשובה (י"ד סי' קנ"ז סק"ד) שהביא מהמשנת חכמים, דמסתפק די"ל דאם בא אנס לגזול ממנו רכושו אף כל הוננו, חלילה לו לומר לעכו"ם שיבטל מ"ע אלא חייב להפקיר כל ממונו ונבמסקנתו נוטה דאינו מחויב]. ולכאורה צ"ע דאם נאמר שיכול הישראל להתקומם נגד האנס וממילא גם יוכל אח"כ להרגו אפי' בשבת, ונתבאר דמשום כך שפיר רשאי להרגו מיד ולא להמתין ממש עד שיסתכן, וא"כ למה לא יציל עצמו מיד ע"י ביטול מ"ע ואף ע"י עבירה של ל"ת כמו שמציל עצמו ע"י רציחה בשבת דחמיר טפי, אולם להמג"א ניחא.